

Az egész éven át ünneplő Vác

A Duna bal partján elterülő Vác a magyar történelem időszakát tekintve az ország legrégebb városa. Hegyes, erdős vidékein egykor kvád és jazig törzsek vívtak csatát, majd a honfoglalás ideje alatt *Zoárd, Kadocsa, Huba, Lél* és *Botond vezérek* hódításainak volt színtere.

A városalapítás *Géza fejedelem* nevéhez fűződik. Vác, mint város a garamszent-benedeki apátság alapító levelében szerepelt először, 900 évvel ezelőtt. Az alapítást követő századokban gyakran cserélt gazdát, s ez mindig részleges vagy teljes lerombolásával, majd ezt követően újjáépítésével járt. Így volt ez a tatár pusztítást követően is, amikor *IV. Béla király* a félig felegetett és kipszult városba az élet megindítására telepéseket és mesterembereket hozatott. Fellendült a kézi ipar, s kedvező földrajzi fekvésénél fogva a kereskedelem is: Vác az alföld terményeinek átrakó helye lett. A Dunán az alföld búzájával megterhelt hajók vitték rakományukat Pozsonyba, Bécsbe, időközönként még messzebbre is. Megerősödött a gazdasági élet és vele a pénz is.

Az *Anjouk* idejében a városi élet még jobban felvirágzott, majd *Mátyás király* uralkodása alatt érte el a fénykorát. Olyannyira megnőtt a város jelentősége, hogy Buda és Visegrád mellett a magyar kultúra és államigazgatás harmadik központja lett.

A XV. században ért el hozzánk a reneszánsz kultúra, a humanizmus szellemi áramlata, amely különösen az irodalomban és a művészetben, éreztette hatását. *Báthory Miklós*, a fiatal váci püspök, sokat tett a város szellemi felemelkedéséért: könyvtárat és nagyértékű szépművészeti gyűjteményt alapított és olasz építészeket hozatott a városba, akikkel várat, püspöki palotát, templomot és más épületeket építtetett.

Megjelent azonban a török veszedelem. A hódítók Vácot Buda kulcsának és északi bástyájának tekintették, végyvár jellege miatt átépítették és katonailag megerősítették. A török uralom másfél százada alatt a város húszszor cserélt gazdát, míg végül *Ibrahim pasa*, az utolsó török védő — amikor *Lotharingiai Károly* seregei ellen haszontalannak tartotta a további védekezést — 1686-ban felrobbantotta a védő töltéseket, s vele együtt a város minden épületét. Ezt követően nehezen indult meg az élet, újabb népvándorlás kezdődött Tótfalu, Naszály, de főleg a város északi része felé, ahol új település jött létre Kis-Vác néven.

A XVIII. században a város története összeforrott a püspök-földesurak történetével. A püspökök magukénak tekintették a várost, jobbágyaiknak a lakókat, s ez állandó ellenkezést váltott ki a város tanácsánál. Templomokat építettek és romboltattak le, egészen addig, míg *Migazzi* püspök — politikus és építész — kezébe nem vette a város irányítását. Püspöksége alatt kétszeresére nőtt a város lakossága s 1764-ben már új város állott a régi Vác helyén. *Mária Terézia* egyik városi látogatásakor *Migazzi* diadalívet építtetett a tiszteletére, ez ma is egyedülálló az országban.

Később *II. József* uralkodása hozott változást a város életébe. Hatalmas terveinek megvalósításában Vácnak is szerepet szánt. Új közigazgatást tervezett, s a kivallatást, a derest, s többek között a papi javadalmak felhalmozását is meg akarta szüntetni. A püspök nem értett egyet a királyi paranccsal, így *Migazzinak* le kellett mondania. Ezután abbamaradt a város szépítése, a továbbiakban Vác csak lassú ütemben fejlődött.

A XVIII. század második felében új, barokk város épült, amely ismét megtelt léttel, az egyház megerősödött s a székvárosra is többet tudtak fordítani. Ekkor alakult ki a város kétlós magja, amely egy nagy építőkorszak alkotása.

Az 1848—49-es szabadságharc időszakában Vác keleti határán vívta a *Damjanich János* tábornok és *Földváry Károly* vezette honvédsereg a függetlenségi harc egyik legjelentősebb ütközetét. Az elesett honvédek tiszteletére az országban először Vác város lakossága állított emlékoszlopot.

A szabadságharc bukását követően csak az 1880-as években kezdték helyreállítani a város háztartását. Előtérbe kerülnek a városrendezési feladatok, s tíz év múlva Vácott is kigyúlnak a fények: megjelenik a villanyvilágítás. A kapitalizmus kibontakozásával lassan az ipar is utat tör magának és a kiegyezés után a város egyre erőteljesebben fejlődik, annak ellenére, hogy a hibás ipartelepítési politika és a tőkehiány érzetét visszahúzó hatását. Idegen tőkével indul be a kocsigyár, a téglagyár, a váci kötélszövő, a Kobrak cipőgyár, majd idővel a Kodak-gyár.

A két világháború között Vác az elszegényedett zsellérekből lett munkások városa. Az ipar fejlődésével elkezdődött a városrendezés, s kedvező földrajzi helyzete miatt fejlett gyáripar alakult ki városunkban.

Vác életében súlyos megpróbáltatásokat hozott a II. világháború, amely a város lakói számára 1944. december 8-ával ért véget. A felszabadulást megelőző napok azonban emlékeztetésekké maradtak sok, ma is élő váci ember számára. 1944. december 5-én élte át a város a legnagyobb méretű bombázást. Ez a város déli üzemait, főleg a Kodak (ma Forte) gyárat érintette. A következő napokban a németek körülaknázták és fel akarták robbantani Vácot. Nem rajtuk múlt, hogy ez nem következett be. A Vörös Hadsereg 5. gárdahadosztálya 1944. december 8-án hirtelen rohammal foglalta el a várost, s ennek köszönhető, hogy műemlékeink — maga a barokk városrész is — aránylag épségben megmaradtak.

Az elmúlt három évtized alatt Vác Pest megye egyik jelentős ipari központjává nőtt fel. A város címerében a kőkapu a múltat jelképezi, s alatta a három gyárképmény a munkás-város jelképévé vált. Ma 13 minisztériumi vállalat, számos tanácsi- és szolgáltatóipar működik a városban, ezek 1974-ben több mint 7 milliárd forint termelési értéket állítottak elő. A Dunai Cementmű Magyarország cementtermelésének egyharmadát adja, a Forte gyár 75 külföldi országnak szállítja a fotófilmet és a fotó-papírt; televízió és rádió alkatrészek, konténerek, textilipari-, ruházati alapanyagok és más cikkek kerülnek ki a városunkból.

Amellett, hogy Vác ipari várossá vált, iskola-város, egészségügyi-, közlekedési és kereskedelmi központ is, valamint a munkásművelődésnek is bázisa. Működik itt egy országos Síketnéma Intézet és egy Hallássérültek Iskolája is. Mindezekon túl még

hosszasan sorolhatnánk azokat az eredményeket, amelyeket Vác városa az elmúlt három évtized alatt a kultúra, a szociális- és az egészségügyi ellátás területén elért.

A város lakói 1974. december 8-tól 1975 végéig kettős évfordulót ünnepelnek. Nagy igyekezettel készültünk mind a 900 év, mind pedig felszabadulásunk 30. évfordulójának méltó megünneplésére. Az éves program összeállításával külön bizottság foglalkozott, a szervezésben és a végrehajtásban pedig a város egész lakossága résztvett.

Az ünnep valamennyi részlete fontos és érdemleges számunkra, egyet-kettőt azonban mégis érdemes kiemelni.

- Ilyen volt 1974. december 7-én a pártbizottság ünnepi tanácsulése, ahol a kettős évforduló jelentőségének méltatásával kezdetét vette az ünnepi év, új díszpolgárt avattunk, továbbá „Vác Városért” és „Tanácsi Munkáért” című kitüntetések adtuk át;
- a Forradalmi Ifjúsági Napok keretében megrendezett ifjúsági találkozó, amelyen városunk több mint 15 ezer fiatal látott vendégül;
- országos zenekari és ifjúsági Kórus Fesztiválok zajlottak le;
- szeptember hónapban kiemelkedő esemény volt az Urbanisztikai Társaság és az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség kétnapos ankétja, amelyet tanácsunkkal közösen rendeztek;
- ünnepi évünk befejező mozzanataként decemberében ünnepi pártbizottsági és tanácsulést tartottunk. 1976 tavaszán pedig ünnepélyes keretek között felavattuk a város új művelődési központját.

Minden okunk megvan rá, hogy bizakodva tekintsünk 30 éve felszabadult, 900 éves városunk további fejlődésére.

Lukács Ferenc

Az épülő új városrész látképe